
Terminologia del vi en català - Alicia Andreu

Autor:

Data de publicació: 04-10-2021

L'ampelografia (vinya + escriptura) és el camp de la botànica que es refereix a la identificació i classificació de les vinyes (vitis). Tradicionalment això s'ha fet comparant la forma i el color de la fulla de vinya i les baies de la vinya; més recentment, l'estudi de la vinya ha estat revolucionat per les empremtes dactilars de l'ADN.

"I brindarem tot maleint.. la memòria de Felip quint.."

Tast o cata? Barrica o bota? Terminologia del vi en català

Recuperem un article de la filòloga Alicia Andreu amb un recull de vocabulari relacionat amb el món del vi amb l'ànim d'aclarir certs dubtes que ens poden sorgir quan parlem de varietats, d'elaboració, de criança del vi o de tast.

Alicia Andreu | 22/08/2019 a les 08:32h

4 comentaris

Especial: lectura obligatòria

Pixabay

Sovint, tots plegats, a l'hora de fer servir la terminologia del vi en català, i a causa de la gran proximitat tant del castellà com del francès, ens podem confondre i fer servir termes que són propis d'aquestes altres llengües i no pas del català.

És per això que hem volgut fer un recull de vocabulari relacionat amb el món del vi, amb l'ànim d'aclarir certs dubtes que ens poden sorgir quan parlem de varietats, d'elaboració, de criança del vi o de tastos, per exemple.

Per fer-ho, ens hem basat en el que recull l'autoritat lingüística de la llengua catalana que resideix en l'Institut d'Estudis Catalans, en l'Optimot (servei que ofereix la Direcció General de Política Lingüística en col·laboració amb l'Institut d'Estudis Catalans i el Centre de Terminologia TERMCAT) i el TERMCAT (el centre de terminologia de la llengua catalana, creat el 1985 per la Generalitat de Catalunya i l'Institut d'Estudis Catalans).

Podeu clicar sobre cada una de les explicacions en vermell. Us conduiran als webs on hi ha tota la informació. En el cas dels enllaços amb el web del TERMCAT, podeu buscar la forma directament al cercador tal com veureu a l'exemple.

Llista de paraules i d'expressions:

Desgorjament o degollament?

Del procés de vinificació que consisteix en "canviar els taps de les ampolles de vi escumós o de cava a fi de poder separar el pòsit format mentre eren cap per avall en els pupitres de les caves", se'n diu degollament. La forma *desgorjament s'ha introduït a partir del francès dégorgement.

Cata o tast?

En català de la "valoració d'un vi mitjançant els sentits, d'una manera tècnica, analítica i objectiva", se'n diu tast. Per tant, fem tastos de vins i tastem vins, en comptes de *catarlos que és la forma que ens arriba del castellà. També en podem dir degustació d'un tast.

I com que parlem de tastos, què és un panel de degustadors? "És la mostra de degustadors que avalua conjuntament, sovint amb un tractament estadístic dels seus judicis, la qualitat d'un o més vins". Hem d'evitar, per tant, la forma *panel de catadors.

Xampany o cava?

El cava és el "vi escumós elaborat a Catalunya, sobretot a la comarca del Penedès, i en algunes altres zones de l'Estat espanyol, dins la DO Cava. Tot i que es tracta del mateix producte (perquè un cava és un "vi escumós elaborat en una cava"), per qüestions legals, es restringeix l'ús del terme cava al vi escumós elaborat en algunes zones de l'Estat

espanyol i s'utilitza el terme xampany per a designar el vi escumós produït a la regió francesa de la Xampanya".

Mètode champenoise o mètode tradicional?

Segons el TERMCAT, del "sistema d'elaboració pel qual s'obté el cava" se'n pot dir mètode champenoise i també mètode tradicional. És a dir, tant és adequat fer servir una forma com l'altra. Cal que tingueu en compte que, si cliqueu sobre la font de la fitxa per tenir més informació, us avisarà que la informació que donen pot requerir una revisió. Per tant, cal estar al cas de possibles canvis.

Pedro ximénez, pedro jiménez, pero ximènes o potser pedro ximenes, com!?

Parlem d'un "cep conreat tradicionalment al sud-est de la península Ibèrica, molt sensible a les malures". En català la forma correcta és pedro ximenes.

L'explicació que dóna Optimot, és a dir, els criteris aplicats pel Consell Supervisor per al terme pedro ximenes són els següents: "és una denominació ja difosa en català per a fer referència a aquesta varietat; segueix el paral·lelisme d'altres llengües, que també han tendit a adaptar la denominació originària; té el vistiplau dels especialistes".

"Pel que fa a la vacil·lació documentada entre pedro i pero en el primer component de la denominació, s'opta finalment per pedro (pedro ximenes) perquè és la forma més documentada en textos especialitzats, tant en català com en castellà".

"Es descarta la forma pedro ximénez, malgrat que és la denominació recollida a la llista de varietats autoritzades a Catalunya (RD740/2015-CA), perquè la forma adaptada ja ha tingut força difusió i té el vistiplau dels especialistes."

Barrica o bota?

La forma correcta és bota. Barrica és en castellà. Recordeu que un dels canvis que va aplicar el 2016 la nova Gramàtica de la llengua catalana de l'Institut d'Estudis Catalans recau en els accents diacrítics i en el cas de bóta (recipient de fusta, etc), passa a ser bota sense accent. Igual que quan parlem del calçat.

Com se'n diu del tempranillo en català?

D'aquesta varietat de "raïm negre de maduració primerenca tradicionalment conreat a la península ibèrica" en català se'n diu ull de llebre. "És una forma metafòrica creada per l'associació del gra d'aquest raïm amb un ull de llebre". Optimot ho diu ben clar: "es descarta el sinònim d'origen castellà *tempranillo, tot i que també té ús en català, perquè es considera innecessari, tenint en compte la implantació que ja té ull de llebre".

Se'n diu bâtonnage en català de l'"acte de bastonejar el vi most"?

No, en català parlem de bastonejament o de remenada. Bâtonnage és el mateix, però en francès.

Olor a/ olor de, gust a/ gust de, pudor de/ pudor a...?

Quan parlem de vi sovint fem referència al que perceben els nostres sentits. I, per fer-ho, utilitzem expressions com "gust de", "olor de", entre altres. Perquè en català, "per enllaçar els complements dels noms que tenen a veure amb les percepcions i sensacions la preposició adequada és de: gust de, olor de, pudor de". Això sí, alerta! No obstant això, el verb pudir regeix la preposició a. Així, per exemple, podeu dir: el vi podia a suor de cavall (com és el cas excepcional d'alguns vins).

Enoteca, vinoteca, bodega o celler?!

"Encara que la llengua ja disposa de les formes vinateria i celler, que poden designar el comerç on es venen vins, una enoteca pretén ser un lloc més especialitzat, on s'exhibeixen col·leccions de vins de qualitat que el públic pot visitar i on se sol proporcionar a aquest visitant l'assessorament d'un professional del vi. Les enoteques són també llocs de degustació i de compra, i, a petita escala, es designa també amb aquesta forma una col·lecció particular de vins".

Pet tant, anoteu que en funció del context podeu fer servir celler, vinateria, enoteca o vinoteca (que és el sinònim complementari d'enoteca, això vol dir que es considera preferent la forma enoteca).

Pel que fa a bodega, es fa servir en castellà quan parlem d'un celler, una vinateria o una taverna, però en català és: "l'espai interior d'una nau concebut per a posar-hi càrrega".

En podem dir caldo del vi?

Aquesta vegada per saber si l'ús de caldo per designar un vi és adequat hem fet una consulta privada al TERMCAT. La resposta que ens van donar és que, tot i que és habitual en alguns mitjans de comunicació o en textos molt divulgatius, anomenar caldo al vi en general, és una denominació no desitjada pels especialistes en enologia, la consideren inadequada, i prové del fet que abans el vi s'acostumava a servir o a beure calent. Per tant, en català, no és recomanable fer el calc caldo.

COMENTARIS

Dubtes pel que fa al "panel de degustadors"

Roger Sordé Masip, 24/07/2017 a les 22:47

+1

-1

Bon article per animar a tothom a tenir cura de la llengua quan parlem o escrivim sobre el món del vi. És molt important respectar al màxim el català en qualsevol circumstància, també quan l'emprem en el nostre àmbit professional o lúdic relacionat amb el vi. L'únic que em grinyola de tots els aclariments desenvolupats al text és el terme "panel" que es cita quan en l'apartat al voltant de la paraula "tast" es dona com a bona l'expressió "panel de degustadors". De debò es pot emprar la paraula "panel" ?... No seria millor utilitzar "grup" o "comitè", per exemple ?... Gràcies.

'panel de degustadors'

Alícia Andreu, 25/07/2017 a les 16:13

+1

-1

Hola, Roger,

Gràcies per teva la consulta, espero resoldre el teu dubte.

Sí, l'expressió "panel de degustadors" és adequada :)

(Sovint hi ha formes que ens resulten estranyes, segurament perquè les compartim amb el castellà, i ens pot semblar que la paraula en català ha de ser molt diferent, com és el cas de "panel").

Et deixo la fitxa de l'Optimot pel que fa a "panel":

Àrea temàtica

Comunicació

ca - panel n m

es - panel

fr - panel

it - panel

en - panel

Definició

Reunió, generalment dirigida per un moderador, en què una mostra d'experts de l'àmbit acadèmic o professional exposen el seu punt de vista sobre un tema específic.

I també la fitxa pel que fa a "tast" i al "panel de degustadors":

tast

Àrea temàtica

Vinificació. Enologia

ca - tast n m

ca - degustació n f sin. compl.

es - cata

es - degustación

fr - dégustation

en - tasting

Definició

Valoració d'un vi mitjançant els sentits, d'una manera tècnica, analítica i objectiva.

Nota

Així, per exemple, el tast en nas fa referència al moment en què el tast del vi es troba en la fase gustoolfactiva; el tast en boca, a la part de la fase gustoolfactiva que correspon a la tinença en boca del glop de vi durant un temps.

Nota

El grup de degustadors que avalua conjuntament, sovint amb un tractament estadístic dels seus judicis, la qualitat d'un o més vins s'anomena panel de degustadors.

Gràcies

Roger Sordé Masip, 02/08/2017 a les 02:21

+0

-1

Moltes gràcies Alícia.

A partir del teu article he conegut tant l'Optimot com la Neoloteca.

Salut i vi !

Xampany o cava?

Anònim, 11/01/2019 a les 09:18

+0

-1

Cava per qüestions legals?

Si us plau, que tractem de llengua i la definició que sempre haviem i hem d'emprar és xampany.